

Kosman, Marcelli

"Polacy w Estonii mówią o sobie", wybór, wstęp Edward Walewander, Lublin 1997 : [recenzja]

Studia Źródłoznawcze 37, 246

2000

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wnioski, nawet te dotyczące spraw aktualnych, są formułowane ostrożnie, ze zważaniem na przedmiot, co korzystnie odróżnia studia J. Jarowieckiego od większości wielu publikacji prasoznawczych.

B. K.

Polacy w Estonii mówią o sobie. Wybór, wstęp ks. Edward Walewanda. Oddział Lubelski Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”, Lublin 1997, s. 222, 13 il.

W bogatym dorobku Instytutu Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, kierowanego przez wydawcę omawianego tu zbioru źródeł, poczesne miejsce, obok własnego czasopisma („Przegląd Polonijny”) oraz studiów w cyklu „Biblioteka Polonii”, zajmują publikacje materiałowe, przede wszystkim pamiętnikarskie, w tym źródła wywołane, relacje napisane z myślą o wydaniu w tej właśnie serii. Liczy ona dziewięć tomów, z tego trzy dotyczące Polaków w Rosji „mówiących o sobie” (dwa pierwsze doczekały się szybko wznowienia) i jeden — na ten sam temat — z obszaru Mołdawii („Mołdowy”). Widoczne jest zainteresowanie wschodem, obszarami dawnego Związku Radzieckiego, co daje się wytłumaczyć potrzebą wypełniania istniejącej tu przez długi czas pustki.

Znalazło się w niej też poczesne miejsce dla dwóch spośród trzech republik nadbałtyckich: w 1993 r. ukazał się zbiór studiów *Polacy na Łotwie*, zaś pięć lat później — *Polacy w Estonii* (zabrakło jak dotąd Litwy — ale to sprawa inna i trudno

mówić o braku opracowań). Został on opublikowany w ślad za tomem źródłowym, który składa się z wprowadzenia (s. 9–12), dwóch części tekstów oraz aneksu (wykaz autorów, instytucji związanych z kontaktami polsko–estońskimi, indeksów osób i miejscowości, oraz streszczenia angielskiego).

Autor wprowadzenia, E. Walewanda rozpoczyna od refleksji na temat wartości pamiętników w pracy badawczej. Mają one charakter praktyczny, bo też edycja przeznaczona jest nie tylko dla wąskiego kręgu specjalistów. Adresowana jest również do „szerokich rzesz miłośników historii”, których wprowadza „w sposób żywy i bezpośredni w tematykę przeszłości. Daje czytelnikowi nie tylko ogólny obraz tła danej epoki, sylwetki ciekawych ludzi, ale również przeżycia i wrażenia pamiętnikarza, jako aktywnego podmiotu dziejów. Pamiętniki pozwalają często na zgłębienie psychiki całego pokolenia”.

Część materiałową otwierają wspomnienia misjonarza (Tadeusz Kraus) z lat 1931–1964, kolejne miejsce zajmują relacje AK–owców (Józef Karnacewicz, Ryszard Dunin–Brostin). Natomiast z czasów całkiem bliskich pochodzą: wywiad z lekarzką, która mieszkała od trzydziestu lat w Tallinie, zachowując obywatelstwo inżyniera, przebywającego w Estonii w latach 1978–1990 z ramienia polskich przedsiębiorstw budowlanych (Arkadiusz Kędziora).

Są to teksty ukazujące realia ostatniego sześćdziesięciolecia, upowszechnione (jak w wypadku maszynopisu kapucyna) lub zainspirowane i ocalone przed zaginięciem. Gromadzenie dokumentacji i jej publikacja to niezaprzeczona zasługa Instytutu KUL–owskiego, od lat zajmującego się Polakami poza granicami kraju. Często materiały te są przejmowane w ostatniej chwili.

M. K.